

Bruxelles, 12.5.2021.
COM(2021) 400 final

**KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU,
EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA**

Put prema zdravom planetu za sve
Akcijski plan EU-a: Prema postizanju nulte stope onečišćenja zraka, vode i tla

{SWD(2021) 140 final} - {SWD(2021) 141 final}

1. UVOD

U cijelom svijetu vodi se borba protiv pandemije bolesti COVID-19, ali hitne mjere trebaju se poduzeti i zbog **stalnih prijetnji zdravlju našeg planeta**. Klimatske promjene, onečišćenje okoliša¹, gubitak bioraznolikosti i neodrživo iskorištavanje prirodnih resursa na različite načine ugrožavaju zdravlje ljudi, životinja i ekosustava. Ti rizici uključuju zarazne i nezarazne bolesti, antimikrobnu otpornost i nestašicu vode². Da bi se stvorio zdrav planet za sve, u europskom zelenom planu³ EU se, među ostalim, poziva da bolje prati, prijavljuje, sprečava i uklanja **onečišćenja zraka, vode, tla i potrošačkih proizvoda**.

Djelovati trebamo hitno: onečišćenje može uzrokovati rak, ishemijske bolesti srca, opstruktivne plućne bolesti, moždane udare, mentalna i neurološka oboljenja, dijabetes i drugo⁴ (vidjeti sliku 1.). Unatoč vidljivom napretku procjenjuje se da je onečišćenje 2015. uzrokovalo devet milijuna prijevremenih smrti u cijelom svijetu (16 % svih smrti), što je tri puta veći broj smrti nego od AIDS-a, tuberkuloze i malarije zajedno te 15 puta veći broj smrti nego od svih ratova i drugih oblika nasilja⁵. Onečišćenje svake godine uzrokuje jednu od osam smrti u EU-u⁶.

Slika 1.: deset najčešćih nezaraznih bolesti koje uzrokuju smrt, a mogu se pripisati okolišu (izvor: EEA – Healthy environment, healthy lives („Zdrav okoliš, zdravi životi”), 2018. na temelju podataka SZO-a (2016.))

¹ Direktiva 2010/75/EU, članak 3. stavak 2.: „onečišćenje znači izravno ili neizravno, ljudskom djelatnošću izazvano ispuštanje tvari, vibracija, topline ili buke u zrak, vodu ili zemlju, koje može biti štetno za zdravlje ljudi ili kvalitetu okoliša, dovodi do štete po materijalnu imovinu, remeti značajke okoliša ili utječe na druge pravovaljane oblike korištenja okoliša”.

² Vidjeti UNEP (2021.): *Making Peace with Nature* („Pomirenje s prirodom”).

³ COM(2019) 640.

⁴ IEEP (2020.): *Mental health and the environment* („Mentalno zdravlje i okoliš”).

⁵ Povjerenstvo Lanceta za zdravlje i onečišćenje (listopad 2017.).

⁶ Izvješće EEA-a br. 21/2019: *Healthy environment, healthy lives* („Zdrav okoliš, zdravi životi”).

Borba protiv onečišćenja istodobno je borba za pravednost i jednakost. Najštetnijim učincima onečišćenja na zdravlje ljudi obično su izložene najranjivije skupine. One uključuju djecu, u čijem razvoju može doći do teškoća s dugoročnim posljedicama, osobe sa zdravstvenim problemima, starije osobe, osobe s invaliditetom i osobe koje žive u lošijim socioekonomskim uvjetima⁷. Na globalnoj razini zemlje s nižim i srednjim dohotkom snose najveći dio tereta bolesti povezanih s onečišćenjem – na njih odnosi gotovo 92 % smrti povezanih s onečišćenjem⁸.

Onečišćenje je i prijetnja za našu bioraznolikost i znatno pridonosi trenutačnom masovnom izumiranju vrsta. Uz promjene u uporabi zemljišta i mora, prekomjerno iskorištavanje prirodnih resursa, klimatske promjene te invazivne strane vrste, onečišćenje je jedan od pet glavnih uzroka gubitka bioraznolikosti. Danas ugrožava preživljavanje više od jednog milijuna od procijenjenih osam milijuna biljnih i životinjskih vrsta, a ako nešto ne promijenimo, očekuje se da će se situacija pogoršati⁹. Općenito, niz rizika za okoliš koji se pogoršavaju i međusobno osnažuju ugrožava i postizanje ciljeva održivog razvoja.

Gospodarski napredak i smanjenje onečišćenja ne moraju se međusobno isključivati: od 2000. do 2017. BDP EU-a porastao je za 32 %, a emisije glavnih onečišćujućih tvari u zraku smanjile su se od 10 % (amonijak, uglavnom iz poljoprivrede) do 70 % (sumporovi oksidi, uglavnom iz industrijske proizvodnje)¹⁰. Međutim, ukupni peterostruki **rast globalnog gospodarstva u posljednjih pet desetljeća ostvaren je uz golemu štetu za okoliš na globalnoj razini**¹¹.

Gospodarski argumenti za djelovanje u pogledu onečišćenja jasni su, a koristi za društvo znatno su veće od troškova, baš kao što su troškovi nedjelovanja znatno veći od troškova djelovanja. Na primjer, procjenjuje se da u EU-u onečišćenje zraka za zdravstvo i gospodarske djelatnosti uzrokuje štetu u vrijednosti od 330 do 940 milijardi EUR godišnje¹², uključujući izgubljene radne dane, troškove zdravstvene zaštite, gubitak prinosa i oštećenje građevina. Za razliku od toga, procjenjuje se da ukupni trošak svih mjera u EU-u za poboljšanje kvalitete zraka iznosi od 70 do 80 milijardi EUR godišnje¹³. Sve veća potražnja za robom i uslugama s nižim razinama onečišćenja donosi znatne poslovne prilike, što je već potaknulo poduzeća u EU-u da pronađu inovativna rješenja. Mjerama za oporavak može se podržati taj trend. Djelovanje u pogledu onečišćenja sada podrazumijeva i međugeneracijsku solidarnost.

Istodobno trebamo javnim i privatnim akterima dati **bolje integriran pregled onečišćenja** kako bi što učinkovitije rješavali povezane probleme onečišćenja te kako bi pri donošenju odluka o politikama, ulaganjima i kupnji što bolje uzeli u obzir međudjelovanje onečišćenja s drugim okolišnim, socijalnim i gospodarskim pitanjima.

⁷ Izvješće EEA-a br. 22/2018: *Unequal exposure and unequal impacts* (Nejednaka izloženost i nejednaki učinci).

⁸ UNEP/EA.4/3 (2018.): Plan provedbe *Towards a Pollution-Free Planet* (Prema planetu bez onečišćenja).

⁹ IPBES (2019.), [Sažetak za oblikovatelje politika](#), str. 17.–19., B.10–B.14; Europska agencija za okoliš (2019.), [Europsko izvješće o okolišu – stanje i izgledi, 2020.](#)

¹⁰ SWD(2019) 427.

¹¹ Izvješće UNEP-a (2021.): *Making Peace with Nature* (Pomirenje s prirodom).

¹² SWD(2013) 531.

¹³ IIASA (2017.): *Costs, benefits and economic impacts of the EU Clean Air Strategy and their implications on innovation and competitiveness* (Troškovi, koristi i gospodarski učinci strategije EU-a za čisti zrak te njihove posljedice na inovativnost i konkurentnost).

Većina Europljana podržava mjere protiv onečišćenja: zaštitu okoliša smatraju vrlo važnom, a onečišćenje najvažnijim ekološkim problemom nakon klimatskih promjena¹⁴. Većina ispitanika u otvorenom javnom savjetovanju o ovom akcijskom planu¹⁵ smatra da **relevantni društveni akteri ne čine dovoljno** i da **EU i nacionalne vlasti trebaju poduzeti određene mjere**. Kao najdjelotvornije daljnje korake ispitanici su najčešće odabirali jačanje međunarodnog djelovanja, bolju provedbu zakonodavstva povezanog s onečišćenjem, promicanje formalnog obrazovanja i poticanje promjene ponašanja

Onečišćenje se ne zaustavlja na granicama. Onečišćenje ulazi u EU preko oceana, rijeka, vjetrova ili uvezene robe, ali i EU uzrokuje znatno onečišćenje drugdje u svijetu vlastitim obrascima proizvodnje i potrošnje te svojim otpadom. Istodobno ima učinkovite alate kojima pridonosi radu na ublažavanju onečišćenja u cijelom svijetu, kao što su njegove politike i fondovi, njegova zelena diplomacija, te potiče inovacije, čišću proizvodnju i održiviju potrošnju robe i usluga.

Javnozdravstveni, okolišni, moralni i socioekonomski razlozi da EU predvodi globalnu borbu protiv onečišćenja nikada nisu bili uvjerljiviji¹⁶. Sada je vrijeme za ambicioznost, za ispunjavanje legitimnih težnji građana za zaštitom njihova zdravlja, okoliša i sredstava za život te za pomirenje s našim planetom.

2. POSTIZANJE NULTE STOPE ONEČIŠĆENJA ZRAKA, VODE I TLA

2.1. Cilj nulte stope onečišćenja

Vizija nulte stope onečišćenja za 2050.: zdrav planet za sve

Onečišćenje zraka, vode i tla smanjuje se na razine koje se više neće smatrati štetnima za zdravlje i prirodne ekosustave te kojima se poštuju granice izdržljivosti našeg planeta, čime se stvara netoksični okoliš.

Cilj nulte stope onečišćenja¹⁷ međusektorski je cilj koji pridonosi **UN-ovu Programu održivog razvoja do 2030.**¹⁸ i nadopunjuje cilj klimatske neutralnosti do 2050. u sinergiji s ciljevima čistog i kružnog gospodarstva te obnavljanja bioraznolikosti. Sastavni je dio mnogih inicijativa u okviru europskog zelenog plana i drugih inicijativa¹⁹ te će Komisija nastaviti uključivati cilj nulte stope onečišćenja u buduće inicijative politika.

Glavni je cilj ovog akcijskog plana pružiti **smjernice za uključivanje sprečavanja onečišćenja u sve relevantne politike EU-a**, djelotvorno i proporcionalno ostvariti što veće sinergije, poboljšati provedbu i utvrditi eventualne nedostatke ili kompromise. Da bi se EU usmjerio **prema viziji zdravog planeta za sve do 2050.**, ovim se akcijskim planom utvrđuju **ključni ciljevi do 2030. za ubrzavanje smanjenja onečišćenja**.

¹⁴ Vidjeti Posebno izvješće Eurobarometra br. 501 (ožujak 2020.) „Stajališta europskih građana o okolišu”.

¹⁵ Ecorys (2021.): Savjetovanje o akcijskom planu EU-a „Postizanje nulte stope onečišćenja zraka, vode i tla”, sažeto izvješće (vidjeti [portal Iznesite svoje mišljenje](#)).

¹⁶ Povjerenstvo Lanceta za zdravlje i onečišćenje (2018.).

¹⁷ Kako je utvrđen u ovom akcijskom planu i strategiji održivosti u području kemikalija (COM(2020) 667).

¹⁸ Vidjeti npr. ciljeve održivog razvoja 3., 6., 11., 12., 14., 15.

¹⁹ Kao što su klimatske ambicije za 2030., strategija za prilagodbu klimatskim promjenama, klimatski pakt, inicijative za čistu energiju, strategija vala obnove, strategija za održivu i pametnu mobilnost, akcijski plan za kružno gospodarstvo, strategija za bioraznolikost i strategija „od polja do stola”, nova industrijska strategija za Europu i strategija EU-a za farmaceutske proizvode, europski plan za borbu protiv raka i nova strategija za potrošače te komunikacija o multilateralizmu u 21. stoljeću i preispitivanje trgovinske politike.

Ciljevi nulte stope onečišćenja za 2030.²⁰

U skladu s pravom EU-a, ciljevima zelenog plana i u sinergiji s drugim inicijativama EU bi do 2030. trebao smanjiti:

1. učinke onečišćenja zraka na zdravlje (broj preuranjenih smrti) za više od 55 %;
2. udio osoba s kroničnim poremećajima uzrokovanim bukom iz prometa za 30 %;
3. broj ekosustava u EU-u u kojima onečišćenje zraka ugrožava bioraznolikost za 25 %;
4. gubitak hranjivih tvari, upotrebu i rizik kemijskih pesticida, upotrebu opasnijih pesticida te prodaju antimikrobnih sredstava za životinje iz uzgoja i akvakulturu za 50 %;
5. količinu plastičnog otpada u moru za 50 % i količinu mikroplastike koja se ispušta u okoliš za 30 %;
6. ukupnu količinu proizvedenog otpada u znatnoj mjeri i preostali komunalni otpad za 50 %.

Ovim akcijskim planom utvrđuju se i **ključne mjere za razdoblje 2021.–2024.** kojima će se nadopuniti mnoge relevantne mjere u drugim inicijativama u okviru europskog zelenog plana, uključujući strategiju održivosti u području kemikalija.

Iako su mjere ograničenja kretanja u kontekstu borbe protiv pandemije bolesti COVID-19 na mnogim područjima privremeno dovele do čisteg zraka, čistih voda i smanjene buke, **usporavanje svih gospodarskih djelatnosti nije način na koji EU zamišlja vlastiti put i put cijeloga svijeta prema nultoj stopi onečišćenja.** Naprotiv, EU može **održavati prosperitet, a pritom mijenjati načine proizvodnje i potrošnje te usmjeravati ulaganja prema postizanju nulte stope onečišćenja.** Ulaganja u čisto i održivo projektiranje, poslovne modele kružnog gospodarstva, čišći promet i mobilnost, tehnologije s niskim emisijama, rješenja koja se temelje na prirodi i održivu digitalizaciju nude izvrsne prilike za utvrđivanje vodećeg položaja EU-a u području zelenog rasta, a istodobno i za smanjenje nejednakosti, stvaranje radnih mjesta i jačanje kolektivne otpornosti.

Višegodišnjim financijskim okvirom za razdoblje 2021.–2027. i instrumentom **NextGenerationEU** nude se nikad veće proračunske mogućnosti za podržavanje takvih ulaganja i borbu protiv klimatskih promjena, gubitka bioraznolikosti, iscrpljivanja resursa i onečišćenja u EU-u i u svijetu²¹.

Hijerarhija nulte stope onečišćenja

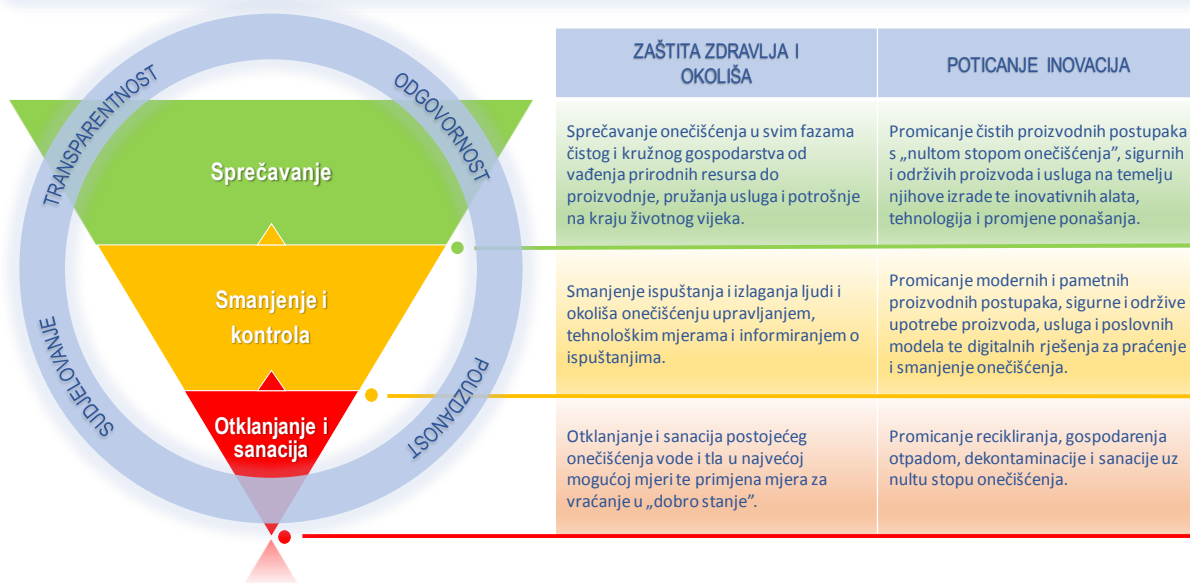
Osim rada na postizanju klimatske neutralnosti, EU-u je potrebna učinkovitija „**hijerarhija nulte stope onečišćenja**” (vidjeti sliku 1.) **u kojoj se u obzir uzimaju načela iz Ugovora,** osobito da bi se okolišne politike EU-a trebale temeljiti na načelu opreznosti te na načelu preventivnog djelovanja, načelu da se šteta u okolišu popravljiva ponajprije na samom izvoru te na načelu da onečišćivač plaća.

Krajnje je vrijeme da se „preokrene piramida” djelovanja i promisli o načinu na koji se roba i usluge osmišljavaju, proizvode, isporučuju, pružaju i/ili upotrebljavaju i odlažu. To znači da bi se onečišćenje prije svega trebalo spriječiti na izvoru. U slučajevima kad sprečavanje onečišćenja od samog početka (još) nije moguće, onečišćenje bi se trebalo svesti na najmanju mjeru. Naposljetku, ako do onečišćenja dođe, ono bi se trebalo sanirati, a nastala šteta nadoknaditi.

²⁰ Izvor, polazne vrijednosti, metodologije i pozadina tih ciljeva: vidjeti Prilog 2.

²¹ U Prilogu VI. Mehanizmu za oporavak i otpornost zorno su prikazane te sinergije.

Politika Unije u području okoliša mora se temeljiti na **načelu opreznosti** i na načelu **preventivnog djelovanja**, načelu da se šteta nanescena okolišu **popravlja ponajprije na izvoru** te na **načelu da onečišćivač plaća**.

Slika 2.: hijerarhija nulte stope onečišćenja – preokretanje piramide djelovanja, davanje prednosti pristupima za rješavanje problema onečišćenja

2.2. Poboljšanje zdravlja i dobrobiti

EU je uspostavio čvrst regulatorni okvir za ograničavanje **onečišćenja zraka**. Međutim, broj preuranjenih smrti i bolesti koje se mogu pripisati onečišćenju zraka i dalje je visok. To se može pripisati činjenici da neki standardi kvalitete zraka u EU-u još nisu jednako strogi kao standardi koje je SZO preporučio 2005. i da je provedba direktiva o kvaliteti zraka tek djelomično djelotvorna²².

Potrebna nam je bolja zaštita javnog zdravlja usklađena i s europskim planom za borbu protiv raka. U tu će svrhu **Komisija 2022. predložiti da se EU-ovi standardi kvalitete zraka bolje usklade s predstojećim preporukama SZO-a** i da se odredbe o praćenju, izradi modela i planovima za kvalitetu zraka ojačaju kako bi se pomoglo lokalnim tijelima i istodobno poboljšala cjelokupna izvršivost regulatornog okvira. Komisija će istodobno uvesti strože zahtjeve za rješavanje problema onečišćenja zraka na izvoru, primjerice onečišćenja zraka koje uzrokuju poljoprivreda, industrija, promet, zgrade i energija, među ostalim raznim mjerama i strategijama u okviru europskog zelenog plana (kao što su održiva i pametna mobilnost, val obnove i strategija „od polja do stola“).

U svojem drugom izvješću „**Izgledi za čist zrak**“ Komisija navodi da mjere koje su države članice najavile u svojim **nacionalnim programima kontrole onečišćenja zraka** neće biti dovoljne za postizanje razina smanjenja emisija amonijaka potrebnih za ostvarivanje ciljeva do 2030.: amonijak je snažan prekursor za sitne lebdeće čestice (PM_{2,5}), a sve troškovno najučinkovitije mjere za smanjenje njegovih emisija odnose se na poljoprivredu, posebno na

²² SWD(2019) 427, SZO (2006.). Smjernice za kvalitetu zraka – globalno ažuriranje 2005. Sljedeće ažuriranje predviđeno je za 2021.; EEA: *Air quality in Europe – 2020 report* (Kvaliteta zraka u Europi – izvješće za 2020., str. 13.–14.).

praksu hranidbe životinja, gospodarenje stajskim gnojem i upotrebu gnojiva²³. U tom pogledu, kao što je najavljeno u strategiji „od polja do stola”, Komisija će u svojem radu na izgradnji **održivog prehrambenog sustava** i održivijeg stočarstva olakšati stavljanje na tržište alternativnih krmiva i inovativnih dodataka hrani za životinje. Komisija procjenjuje i je li potrebno dodatno zakonodavstvo za **ograničavanje emisija amonijaka**. Cilj je **preispitivanja Direktive o industrijskim emisijama** ograničiti emisije amonijaka koje nastaju intenzivnim uzgojem stoke. Nadalje, mogle bi biti potrebne dodatne mjere za smanjenje emisija amonijaka, među ostalim u okviru zajedničke poljoprivredne politike ili uvođenjem obveze rukovanja stajskim gnojem.

Kao što je najavljeno u strategiji za održivu i pametnu mobilnost, Komisija će pristupiti rješavanju problema **onečišćenja zraka i buke iz prometa**, među ostalim, novim standardima Euro 7 za cestovna vozila i poboljšanjem ispitivanja emisija na tehničkim pregledima u sinergiji sa standardima za vrijednosti emisija CO₂. Na temelju najnovijih dokaza razmotrit će potrebu za ograničavanjem emisija PM_{2,5} i nanočestica iz svih vrsta motora s unutarnjim izgaranjem i svih kočnica konvencionalnih i električnih vozila te potrebu za smanjenjem emisija onečišćujućih tvari u okviru šireg skupa uvjeta za upotrebu i tijekom cijelog životnog vijeka vozila.

U skladu s rezultatima evaluacije **Direktive o buci iz okoliša**²⁴ iz 2017. i evaluacije **Direktive o buci na otvorenom**²⁵ iz 2020. Komisija će se usredotočiti na bolje rješavanje problema buke na izvoru, osobito osiguravanjem odgovarajuće provedbe na terenu i, prema potrebi, poboljšavanjem regulatornog okvira EU-a povezanog s bukom za gume, cestovna vozila, željeznice i zrakoplove, pa i na međunarodnoj razini. Nadalje, Komisija će poduzeti daljnje mjere na temelju evaluacije Direktive o buci na otvorenom kako bi pronašla rješenje za opremu za upotrebu na otvorenom. Komisija će 2022. preispitati postignuti napredak²⁶ i razmotriti je li potrebno utvrditi ciljeve za smanjenje buke na razini EU-a u okviru Direktive o buci iz okoliša. Akcijski planovi za upravljanje bukom propisani Direktivom trebali bi se bolje integrirati u planove održive gradske mobilnosti i imati koristi od širenja čistog javnog prijevoza i aktivnije mobilnosti. Zajedničkom provedbom prethodno navedenih mjera za smanjenje buke u određenoj bi se mjeri mogla popraviti šteta uzrokovana kroničnim onečišćenjem bukom.

Kad je riječ o **onečišćenju zraka koje uzrokuju zgrade**, napredak je postignut u području postupnog ukidanja onečišćujućeg grijanja na ugljen i loživo ulje, ali i dalje nije riješeno pitanje onečišćenja od izgaranja biomase, osobito kad se upotrebljavaju zastarjele, neučinkovite instalacije. Komisija će promicati integraciju cilja nulte stope onečišćenja s ciljevima čiste energije i energetske učinkovitosti, primjerice u okviru vala obnove i novog europskog Bauhausa, u uporabi i ponovnoj upotrebi građevinskog otpada te pri preispitivanju zahtjeva za ekološki dizajn i označivanje energetske učinkovitosti uređaja za grijanje, i to kao prioritet, osobito za uređaje za grijanje na kruta goriva i najkasnije do početka 2024. EU će nastaviti podupirati i prelazak na čišću energiju i čišće grijanje kućanstava u trećim zemljama, posebno u zemljama europskog susjedstva.

Kad je riječ o **kvaliteti zraka u zatvorenim prostorima**, politikama EU-a obuhvaćeno je nekoliko odrednica, od vanjskog zraka do građevinskih materijala i potrošačkih proizvoda, sustava za grijanje i hlađenje te navika pušača. Napretku u tom području znatno je pridonijelo i zakonodavstvo o sigurnosti i zdravlju na radu, a to će se nastaviti i u okviru sljedećeg strateškog okvira o sigurnosti i zdravlju na radu. Inicijativom vala obnove²⁷ omogućit će se rješavanje pitanja zdravih temperatura i razina vlažnosti zraka u novim zgradama i zgradama koje se

²³ COM(2021) 3.

²⁴ Komunikacija o provedbi Direktive o buci iz okoliša (COM(2017) 151).

²⁵ COM(2020) 715.

²⁶ Na temelju kretanja onečišćenja bukom na koja ukazuju podaci o buci u državama članicama.

²⁷ COM(2020) 662; Direktiva 2010/31/EU, vidjeti i Direktivu 2010/31/EU o energetske učinkovitosti zgrada.

podvrgavaju većoj rekonstrukciji, uz istodobno rješavanje problema dekontaminacije toksičnih tvari, uključujući azbest. Međutim, EU-u nedostaje sveobuhvatan, integrirani pristup. U kontekstu bolesti COVID-19 i posljedičnog smanjenja mogućnosti za izlazak na otvoreno ponovno se naglašava koliko je važno osigurati da zrak u zatvorenom i na otvorenom u svakom trenutku bude čist. Uz poboljšanu izolaciju zgrada osiguravanje dobre kvalitete zraka u zatvorenim prostorima postat će još važnije. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti i školskim zgradama. Komisija će analizirati **nedostatke u području znanja i politika**, u sinergiji s inicijativom novog europskog Bauhaua i uzimajući u obzir rezultate relevantnih projekata iz programa Obzor Europa. Na temelju toga Komisija će procijeniti **načine i opcije politika za poboljšanje kvalitete zraka u zatvorenim prostorima**. Pritom će se usredotočiti na ključne odrednice i izvore onečišćenja i istražiti načine za informiranje javnosti i smanjenje rizika.

Od siječnja 2023. revidiranom **Direktivom o vodi za ljudsku potrošnju** bolje će se zaštititi zdravlje ljudi zahvaljujući strožim standardima kvalitete vode, kojima će se nastojati pronaći rješenje za onečišćujuće tvari koje izazivaju zabrinutost, kao što su endokrini disruptori i mikroplastika, postići još čišća voda iz slavine za sve i smanjiti potreba za plastičnim bocama. Komisija će do 2023. procijeniti je li u okviru trenutnog preispitivanja **Direktive o kvaliteti vode za kupanje**²⁸ potrebno uzeti u obzir i nove parametre. U okviru predstojećeg preispitivanja **Direktive o pročišćavanju komunalnih otpadnih voda** analizirat će se mogućnost uvođenja trajnog praćenja parametara relevantnih za zdravlje u otpadnim vodama. To bi nam moglo pomoći da se pripremimo za prijetnje eventualnih novih epidemija²⁹. **Preispitivanje i**, prema potrebi, **moderniziranje ostalih propisa o vodama i morima**, posebno kako bi bili prikladniji za smanjenje upotrebe kemijskih kontaminanata i mikroplastike, dodatno će pomoći u očuvanju kvalitete vode koju pijemo i morskih prehrambenih proizvoda koje jedemo. Komisija je u okviru strategije „od polja do stola” utvrdila mjere koje će pridonijeti postupnom prelasku na nultu stopu onečišćenja u prehrambenim sustavima, primjerice strateške **smjernice za akvakulturu EU-a**. Ažuriranjem popisa problematičnih tvari za površinske i podzemne vode priroda i zdravlje ljudi zaštitit će se od najrelevantnijih tvari na temelju najnovijih znanstvenih spoznaja. Komisija će istodobno nastaviti promicati stvaranje **područja nadzora nad emisijama u svim morima EU-a**³⁰ kako bi se poboljšala kvaliteta zraka koji se udiše na brodovima i u lučkim gradovima i obalnim područjima te kvaliteta mora u kojima se kupamo.

U cilju postizanja boljeg mentalnog i fizičkog zdravlja Komisija će razmotriti promicanje **dekontaminiranih i biološki rekultiviranih lokacija kao potencijalnih javnih zelenih površina** u svojem predstojećem prijedlogu za zakonski obvezujuće ciljeve obnove prirode u EU-u, u novoj strategiji za tlo i u svim mjerama za ozelenjivanje gradova, kako je najavljeno u strategiji EU-a za bioraznolikost do 2030. Pritom će nastojati što više ispraviti društvene nejednakosti kako bi se svima omogućio pravedan pristup zelenoj infrastrukturi u gradovima. Nadalje, Komisija će do 2025. dovršiti **sveobuhvatno preispitivanje većine propisa EU-a o otpadu** kako bi ih prilagodila načelima čistoga i kružnoga gospodarstva, kojima se poboljšava sprečavanje nastanka otpada, visokokvalitetno recikliranje dovodi do ciklusa čistih sekundarnih materijala, a količina preostalog otpada se smanjuje.

Zahvaljujući **strategiji održivosti u području kemikalija** Komisija će bolje štititi zdravlje ljudi i okoliš od opasnih kemikalija. Konkretno, predložit će mjere za postupno ukidanje najopasnijih kemikalija, primjerice endokrinih disruptora i teško razgradivih tvari, posebno u potrošačkim proizvodima, te mjere za nalaženje zamjene i sve manju upotrebu svih zabrinjavajućih tvari u gospodarstvu i društvu³¹.

²⁸ Vidjeti portal Iznesite svoje mišljenje.

²⁹ Preporuka Komisije EU (C(2021) 1925).

³⁰ https://www.iiasa.ac.at/web/home/research/researchPrograms/air/Shipping_emissions_reductions_main.pdf

³¹ COM(2020) 667.

Pojačat će se trenutačna **međunarodna suradnja** sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom (SZO), OECD-om, Konvencijom o dalekosežnom prekograničnom onečišćenju zraka i drugim ključnim međunarodnim inicijativama i organizacijama, uključujući organizacije u pojedinim sektorima kao što su Međunarodna pomorska organizacija i Organizacija za međunarodno civilno zrakoplovstvo. Kad je riječ o onečišćenju vode i tla farmaceutskim proizvodima, površ cilja EU-a za smanjenje prodaje antimikrobnih lijekova Komisija će poticati međunarodnu suradnju kako bi se otklonili rizici za okoliš u drugim zemljama u kojima farmaceutske emisije iz proizvodnje i drugih izvora mogu pridonijeti, među ostalim, širenju antimikrobne otpornosti³².

Vodeća inicijativa br. 1: Smanjenje zdravstvenih nejednakosti nultom stopom onečišćenja

Od 2022. Komisija će osiguravati da se u novonajavljeni **registar nejednakosti u području raka** i atlas demografije redovito unose podaci o praćenju onečišćenja i izgledima u pogledu onečišćenja te da se do 2024. i za druge bolesti povezane s onečišćenjem procijeni potreba za registrom nejednakosti kojim se utvrđuju kretanja, razlike i nejednakosti među regijama EU-a, što bi pomoglo u usmjeravanju intervencija na razini EU-a, nacionalnoj i lokalnoj razini. To će ujedno pomoći ljudima da usporede koliko onečišćenje utječe na njihovo zdravlje u različitim regijama u kojima žive, školuju se i rade.

Vodeća inicijativa br. 2: Podupiranje mjera za postizanje nulte stope onečišćenja u gradovima

U okviru buduće Godine zelenijih gradova³³ Komisija će u sinergiji s predloženom³⁴ misijom za klimatski neutralne i pametne gradove u okviru programa Obzor Europa, revizijom Paketa za gradsku mobilnost, Sporazumom gradonačelnika i inicijativom novog europskog Bauhauusa utvrditi ključne **potrebe za ozelenjivanjem i inovacijama u gradovima kako bi se spriječilo onečišćenje, među ostalim u zatvorenim prostorima**. Komisija će do 2024. nagraditi gradove koji postignu najveći napredak u pogledu smanjenja onečišćenja zraka, vode i tla u razdoblju 2021.–2023. To će pomoći ljudima da ostvare koristi od mjera protiv onečišćenja koje su prilagođene njihovu neposrednom lokalnom okruženju.

2.3. Život u skladu s granicama našeg planeta

Da bismo zadržali svoj otisak onečišćenja unutar granica koje naš planet, a time i ljudska vrsta, mogu podnijeti³⁵, moramo **brže i bolje provoditi postojeće regulatorne okvire EU-a kojima se štite zrak, slatke vode, mora i oceani** te žurno raditi na uspostavi **okvira za redovito ocjenjivanje statusa tla u EU-u** i djelovati na svim razinama kako bi se riješio problem onečišćenja i degradacije tla.

Kad je riječ o kvaliteti zraka, Komisija će s državama članicama nastaviti djelovanje na temelju nacionalnih programa kontrole onečišćenja zraka i obveza smanjenja emisija kako bi osigurala potpunu provedbu Direktive o nacionalnim obvezama smanjenja emisija i kako bi se do 2030. broj kopnenih i slatkovodnih ekosustava u kojima **eutrofikacija povezana s onečišćenjem zraka ugrožava bioraznolikost** smanjio za 25 %³⁶.

³² COM(2020) 761; COM(2019) 128.

³³ Planirano za 2022., [ovisno o trajanju postupka suodlučivanja](#).

³⁴ https://ec.europa.eu/info/horizon-europe/missions-horizon-europe/assessment-criteria_en.

³⁵ Izvješće EEA-a br. 1/2020: *Is Europe living within the limits of our planet?* („Živi li Europa unutar granica našeg planeta?”)

³⁶ Direktiva (EU) 2016/2284. Onečišćenje zraka pridonosi postupku eutrofikacije, u kojem se višak hranjivog dušika taloži u tlu i vodi.

Kad je riječ o onečišćenju slatkih voda i mora, postizanje „dobrog stanja” u skladu s **Okvirnom direktivom o vodama** i **Okvirnom direktivom o pomorskoj strategiji** približilo bi EU ostvarivanju cilja nulte stope onečišćenja za sve vodene ekosustave.

Međutim, zaključak evaluacije iz 2019. bio je da **provedba zakonodavstva u području slatkih voda i dalje nije dostatna**³⁷ zbog čimbenika kao što su nedostatak ulaganja, ograničeno uključivanje ciljeva za zaštitu slatkih voda u područja ostalih politika, spora provedba mjera i potreba za boljim rješavanjem problema kemijskog onečišćenja. **Stroža provedba stoga će biti glavna mjera.** Komisija će posebno nastojati osigurati da države članice promiču održivu i učinkovitu potrošnju vode, odvrću od onečišćenja voda i omogućavaju socijalno pravedne račune za vodu svim korisnicima i onečišćivačima voda, uključujući industrijske i poljoprivredne korisnike te kućanstva, uz najbolju upotrebu prihoda za održiva ulaganja³⁸. Podupirat će i bolje praćenje i **smanjenje onečišćenja ključnim tvarima u površinskim i podzemnim vodama.**

Predloženom misijom „**Zdravi oceani, mora, obalne i unutarnje vode**” nastojat će se podržati inovacije i provedba politika i propisa EU-a kako bi se postigli zdravi oceani, mora i vode bez onečišćenja. Komisija će donijeti i „Akcijski plan za unutarnju plovidbu za razdoblje 2021.–2027.” (NAIADES III), kojim će se podupirati postupni prelazak na prijevoz unutarnjim plovnim putovima s nultom stopom emisija³⁹.

Komisija će do 2023. **preispitati Okvirnu direktivu o pomorskoj strategiji**, uzimajući u obzir stanje provedbe propisa EU-a o ključnim izvorima onečišćenja i potrebu za smanjenjem **plastičnog i drugog otpada, podvodne buke i kontaminanata.** Na temelju uspjeha nedavno dogovorene granične vrijednosti EU-a za otpatke na plažama⁴⁰ Komisija će surađivati s državama članicama na određivanju graničnih vrijednosti EU-a za najviše razine podvodne buke uzrokovane pomorskim prometom, brodogradnjom, jaružanjem i drugim odobalnim aktivnostima.

Predstojećim preispitivanjem **Direktive o pročišćavanju komunalnih otpadnih voda**⁴¹, u sinergiji s **evaluacijom Direktive o mulju iz otpadnih voda**⁴², pridonijet će se podizanju razine ambicije za uklanjanje hranjivih tvari iz otpadnih voda i pripremu pročišćene vode i mulja za ponovnu uporabu, čime se podupire kružna poljoprivreda s manje onečišćenja. Razmotrit će se i nove onečišćujuće tvari kao što su mikroplastika i mikroonečišćivači, uključujući farmaceutske proizvode. Poduzet će se mjere za postizanje energetske učinkovitosti i ugljične neutralnosti te za bolju primjenu načela „onečišćivač plaća”. Preispitivanjem će se nastojati poboljšati i pristup pravosuđu, sanitarnim uslugama za sve i informacijama. Osim toga, preispitivanjem će se pružiti podrška konkretnoj provedbi budućeg **akcijskog plana za integrirano upravljanje hranjivim tvarima**, kojim će se nastojati pronaći sveobuhvatno rješenje za to dugotrajno pitanje, povećati sinergije među politikama i na najbolji način iskoristiti zelena arhitektura iz nove zajedničke poljoprivredne politike, posebno uvjetovanjem i ekološkim programima. Slično tome, kako je najavljeno u strategiji „od polja do stola” i strategiji za bioraznolikost, **onečišćenje zraka, vode i tla pesticidima** trebalo bi se smanjiti tako da se njihova ukupna upotreba i rizik do 2030. smanje za 50 %, uključujući one najopasnije. To će se postići poboljšanom primjenom integrirane zaštite bilja, revizijom Direktive o održivoj upotrebi pesticida, promicanjem agroekoloških praksi, uključujući ekološki uzgoj, i izbjegavanjem upotrebe kemijskih pesticida

³⁷ SWD(2019) 439 i SWD(2020) 259.

³⁸ Direktiva 2000/60/EZ, članak 9.

³⁹ Vidjeti portal Iznesite svoje mišljenje.

⁴⁰ Manje od 20 otpadaka na svakih 100 metara obale – vidjeti i <https://ec.europa.eu/jrc/en/news/eu-member-states-agree-threshold-value-keep-europe-s-beaches-clean>.

⁴¹ Vidjeti portal Iznesite svoje mišljenje.

⁴² Vidjeti portal Iznesite svoje mišljenje.

na osjetljivim područjima. Osim ublažavanja rizika za zdravlje ljudi i okoliš, time će se smanjiti i trošak pročišćavanja vode za ljudsku potrošnju. Inovativne tehnike, uključujući biotehnologiju, mogle bi dodatno pridonijeti smanjenju ovisnosti o pesticidima⁴³.

Nadalje, predloženom „**Misijom u području zdravlja tla i hrane**”, zajedno s Europskim partnerstvom za inovacije u području poljoprivrede (EIP AGRI), poticat će se široka primjena praksi za smanjenje prisutnosti pesticida i hranjivih tvari promicanjem inovacija i razmjene znanja. Njome se nastoji osigurati da do 2030. 75 % tla bude zdravo, zahvaljujući i posebnom cilju smanjenja onečišćenja tla i poticanja obnove.

U okviru predstojeće **strategije EU-a za tlo** Komisija će razviti mjere kojima će se znatno povećati rad na utvrđivanju, istraživanju, procjeni i sanaciji onečišćenih lokacija kako do 2050. onečišćenje tla više ne bi predstavljalo rizik za zdravlje ili okoliš. Nova onečišćenja tla trebalo bi što više sprečavati, ali kad do njih dođe unatoč preventivnim i drugim mjerama, rizici bi se trebali hitno otkloniti. Procjenjuje se da je u EU-u potencijalno onečišćeno 2,8 milijuna lokacija, a **očekuje se da je za njih 390 000 potrebna sanacija**. Do 2018. prijavljeno je samo 65 500 sanacija⁴⁴. Iznimno je važno da sve države članice uspostave registar (potencijalno) onečišćenih lokacija, pojačaju rad na sanaciji takvih lokacija i razviju jasne kriterije za određivanje prioriteta sanacije. Predstojećim prijedlogom za pravno obvezujuće **ciljeve obnove prirode u EU-u** razmotrit će se obnova ekosustava s degradiranim tlom. Komisija će razviti i prioritetni popis EU-a za praćenje kontaminanata u tlu kao i smjernice, npr. **za omogućavanje sigurne, održive i kružne upotrebe iskopanog tla** na temelju iskustava država članica, ako postoje. Radi boljeg razumijevanja problema difuznog onečišćenja tla u EU-u Komisija će raditi na integraciji **modula nulte stope onečišćenja** u buduće **istraživanje tla LUCAS**⁴⁵. Promicat će se i nastojati olakšati dostupnost javnog i privatnog financiranja za utvrđivanje, istraživanje i sanaciju onečišćenog tla te informacije o takvim mogućnostima.

Na međunarodnoj razini EU će podupirati globalnu i regionalnu prekograničnu suradnju u području voda⁴⁶ te bilateralno surađivati s glavnim partnerima. Nastavit će njegovati suradnju među relevantnim **regionalnim forumima**, primjerice u europskim riječnim slivovima (Rajna, Dunav) i poticati globalno prihvaćanje i provedbu Konvencije UNECE-a o zaštiti i uporabi prekograničnih vodotoka i međunarodnih jezera. Nastavit će jačati **međunarodno upravljanje oceanima** i pružati podršku partnerskim zemljama kako bi se postigli čistoća, zdravlje i održivo upravljanje oceanima⁴⁷. EU će podupirati i **koordinaciju regionalnih morskih bazena** u cilju zajedničkog mjerenja, procjene i rješavanja problema različitih vrsta onečišćenja. Nekoliko regionalnih riječnih slivova i morskih bazena ima i problema s **povijesnim onečišćenjem**, koje je djelomično još povezano s Drugim svjetskim ratom⁴⁸, a akumuliralo se u sedimentima te predstavlja velik rizik za vodene ekosustave, ali i zdravlje ljudi zbog prehrane ribama i školjkama. Pojačat će i suradnju s trećim zemljama na rješavanju problema morskog otpada. Nadalje, pojačana **suradnja u mediteranskoj regiji** i dalje će biti prioritet, posebno na temelju Barcelonske konvencije i njezinih protokola te Unije za Mediteran. EU upravlja i razvojem u Međunarodnoj pomorskoj organizaciji radi regulacije **ispuštanja otpada u more s brodova** opremljenih sustavima za čišćenje ispušnih plinova⁴⁹. Nastavit će podupirati i **Globalno**

⁴³ https://ec.europa.eu/food/plant/gmo/modern_biotech/new-genomic-techniques_en

⁴⁴ ZIC (2018.). *Status of local soil contamination in Europe* (Status lokalnog onečišćenja tla u Europi).

⁴⁵ Okvirno istraživanje o uporabi zemljišta i pokrovu zemljišta.

⁴⁶ Uz korištenje i regionalnim alatima za suradnju, npr. makroregionalnim strategijama EU-a i programima Interrega.

⁴⁷ JOIN(2016) 49.

⁴⁸ Trenutačna studija o podzemnom, neeksploziranom streljivu može pružiti dodatne relevantne uvide i temelj za moguće dodatno djelovanje EU-a za pomoć predmetnim državama članicama.

⁴⁹ Takvi sustavi, koji se nazivaju i ispirajući, upotrebljavaju se za smanjenje emisija koje onečišćuju zrak, ali ispuštanja tih sustava mogu naštetiti morskom okolišu.

partnerstvo za tlo kako bi se dodatno spriječilo onečišćenje i smanjili rizici od starijih onečišćenja u tlu.

Vodeća inicijativa br. 3: Promicanje nulte stope onečišćenja u svim regijama

U suradnji s Odborom regija Komisija će do 2024. predstaviti **pregled zelenih rezultata regija EU-a**⁵⁰ kako bi izmjerila rezultate regija EU-a s obzirom na ciljeve u pogledu onečišćenja utvrđenih u ovom akcijskom planu i drugim strategijama. Taj će pregled biti temelj za nagrađivanje najboljih rezultata i dodjelu **nagrade za zelenu regiju godine**, po mogućnosti u kontekstu nagrada REGIOSTARS. Građani će moći pratiti napredak i novim turističkim i poslovnim prilikama potaknuti utrku do nulte stope onečišćenja.

2.4. Prema nultoj stopi onečišćenja prouzročenog proizvodnjom i potrošnjom

Za usmjeravanje EU-a prema nultoj stopi onečišćenja potrebni su, u bliskoj sinergiji s akcijskim planom za kružno gospodarstvo, održiviji industrijski sustavi⁵¹, čišće tehnologije, poslovni modeli i potrošačke navike s nižim razinama onečišćenja, brža provedba načela „onečišćivač plaća” i daljnja primjena proširene odgovornosti proizvođača.

Direktiva o industrijskim emisijama⁵² glavni je instrument kojim se regulira ispuštanje onečišćujućih tvari u zrak, vodu i tlo iz više od 52 000 najvećih industrijskih postrojenja u EU-u. Na temelju te direktive industrijska postrojenja za dobivanje dozvole moraju biti usklađena s najboljim raspoloživim tehnikama. To je potaknulo te industrije na postupno smanjenje emisija i pridonijelo stvaranju ravnopravnih uvjeta. Na primjer, veliki uređaji za loženje sada ispuštaju sedam puta manje onečišćivača zraka nego prije 20 godina. Međutim, emisije postrojenja iz Direktive o industrijskim emisijama u zrak i dalje godišnje uzrokuju štetu od gotovo 100 milijardi EUR⁵³. To znači da je potrebno nastaviti raditi na smanjenju preostalih emisija, uključujući emisije u vodu i tlo, i osigurati da relevantni operatori velikih industrijskih postrojenja i osobito opasnih objekata **saniraju onečišćenje** nastalo njihovom industrijskom djelatnošću ili u slučaju većih industrijskih nesreća.

Nakon nedavne evaluacije Direktive o industrijskim emisijama⁵⁴ **Komisija će revidirati pravila EU-a o industrijskim emisijama**⁵⁵. Pri toj reviziji uzet će u obzir da se novim tehnologijama ili proizvodnim postupcima često mogu smanjiti emisije onečišćujućih tvari i stakleničkih plinova, pa i u sektorima koji trenutačno nisu obuhvaćeni. Revizijom će se nastojati ubrzati prihvaćanje inovacija s nultom stopom onečišćenja, stvoriti ravnopravni uvjeti i za ostale sektore s visokom razinom onečišćenja, poboljšati pristup javnosti informacijama, sudjelovanje u donošenju odluka i pristup pravosuđu te pojednostavniti usporedba rezultata država članica s obzirom na rješavanje problema industrijskih emisija. Novi opservatorij za inovacije u okviru Direktive o industrijskim emisijama imat će ključnu ulogu u praćenju inovacija i ubrzavanju prepoznavanja novih tehnika. Digitalizacija, obrada podataka i novi inovativni pristupi kao što su daljinsko istraživanje, umjetna inteligencija i strojno učenje mogu se upotrebljavati za ubrzavanje i promjenu načina na koji regulatorna tijela i industrija nastoje riješiti problem industrijskih emisija. Nadalje, da bi se do 2050. postigla „odlagališta otpada i ispuštanje vode s gotovo nultom stopom onečišćenja”, u partnerstvu „Processes4Planet”, „partnerstvu za Europu kao

⁵⁰ Na temelju postojećih platformi, npr. ankete „Kvaliteta života u europskim gradovima”, 2020. ili centra znanja za teritorijalne politike.

⁵¹ U sinergiji s novom industrijskom strategijom za Europu.

⁵² Direktiva 2010/75/EU.

⁵³ SWD(2020) 181.

⁵⁴ Wood (2021.): *Wider environmental impacts of industry decarbonisation* („Širi učinci dekarbonizacije industrije na okoliš”), završno izvješće o studiji.

⁵⁵ Direktiva 2010/75/EU i Uredba (EZ) br. 166/2006.

kružno biogospodarstvo” i „partnerstvu za čisti čelik” u okviru programa Obzor Europa istražiti će se načini za **razvoj revolucionarnih tehnologija i sustavnijih rješenja**, kao što su industrijska simbioza i kružni lanci opskrbe, u kojima otpad ili nusproizvodi industrije ili malih i srednjih poduzeća postaju sirovine za druge. Planom razvoja industrijske tehnologije za kružne industrije u skladu s „novim EIP-om” pružit će se dokazi i predložiti planovi ulaganja⁵⁶.

Prihvatanje cilja nulte stope onečišćenja u **proizvodnji i potrošnji** znači i da kemikalije, materijali i proizvodi moraju biti proizvedeni tako da budu što sigurniji i održiviji za vrijeme svojeg životnog ciklusa⁵⁷, što će dovesti do ciklusa netoksičnih materijala. Komisija je već donijela novi akcijski plan za kružno gospodarstvo i strategiju održivosti u području kemikalija te najavila nekoliko drugih inicijativa radi rješavanja problema onečišćenja. **Inicijativom za politiku održivih proizvoda** nastojat će se osigurati da proizvodi stavljeni na tržište EU-a budu što održiviji i u skladu s načelom kružnosti, da proizvodnja i potrošnja postanu prihvatljivije za okoliš te da se smanje otpad i onečišćenje. Metodama mjerenja **ekološkog otiska proizvoda i ekološkog otiska organizacija**⁵⁸ podupire se transparentna, pouzdana, sustavna i integrirana usporedba proizvoda i organizacija na tržištu EU-a. Osim niza mjera za rješavanje utvrđenih ekoloških izazova farmaceutskih proizvoda primjenom farmaceutske strategije i strateškog pristupa EU-a farmaceutskim proizvodima u okolišu⁵⁹, predviđene su i konkretne mjere za rješavanje problema onečišćenja mikroplastikom⁶⁰, **postojanih organskih onečišćujućih tvari**⁶¹ u otpadu te štetnih i postojanih tvari u proizvodima kao što su **perfluoralkilne i polifluoralkilne tvari** u svim primjenama koje nisu nužne⁶². Komisija će pozvati javne i privatne subjekte da preuzmu „obveze za nultu stopu onečišćenja”⁶³ kako bi se potrošače potaknulo da odabiru manje onečišćujuće proizvode i usluge, među ostalima one kojima je dodijeljen znak za okoliš EU-a. Te će obveze preuzimati tradicionalne trgovine i internetska prodajna mjesta, a temeljit će se na provjerljivim i transparentnim tvrdnjama, čemu će pridonijeti i buduća inicijativa za tvrdnje o prihvatljivosti proizvoda za okoliš.

Određivanje prave cijene onečišćenja i stvaranje poticaja za alternative u skladu s načelom „onečišćivač plaća” ključni su pokretači čišće proizvodnje i potrošnje⁶⁴. Danas se, unatoč brojnim pozivima, pitanje onečišćenja još uvijek uglavnom rješava regulativom i njegovi vanjski troškovi nisu u cijelosti uključeni. Postoji prostor za promicanje daljnje upotrebe cjenovnih instrumenata⁶⁵. Kao podrška tom procesu Komisija će donijeti preporuke za daljnje **promicanje odgovarajućih instrumenata i poticaja radi bolje provedbe načela „onečišćivač plaća” i tako dovršiti postupno ukidanje „besplatnog onečišćavanja”**, postupajući u skladu s predstojećim izvješćem Europskog revizorskog suda. U međuvremenu će razmotriti kako se revizijom **Direktive o oporezivanju energije** korisnike može potaknuti na upotrebu manje onečišćujućih izvora energije.

⁵⁶ COM(2020) 628.

⁵⁷ Informativno izvješće Europske agencije za okoliš (2021.): *Safe and sustainable by design; Mapping study for the development of sustainable-by-design criteria* („Dizajn za sigurnost i održivost; Studija mapiranja izrade kriterija oblikovanja za održivost”) (21. travnja 2021.) – <https://op.europa.eu/s/o9e2>

⁵⁸ <https://ec.europa.eu/environment/eussd/smgp/>

⁵⁹ COM(2020) 761, COM(2019) 128.

⁶⁰ Vidjeti portal Iznosite svoje mišljenje.

⁶¹ Vidjeti portal Iznosite svoje mišljenje.

⁶² COM(2020) 667.

⁶³ Te će obveze biti dopuna inicijativi za preuzimanje obveza za zelenu potrošnju i obvezama iz europskog klimatskog pakta, s kojima će se nastojati postići sinergija.

⁶⁴ Članak 191. stavak 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

⁶⁵ Udio poreza za zaštitu okoliša u ukupnim prihodima 2019. u EU-27 bio je niži od 6 %, što je manje od 2,5 % BDP-a. Na oporezivanju energije temelji se 78 % poreza za zaštitu okoliša, 19 % temelji se na prometnim porezima, a samo 3 % temelji se na oporezivanju onečišćenja i iskorištavanja resursa. Ti se podaci u protekla dva desetljeća uglavnom nisu mijenjali.

Komisija će 2022. uz nastojanja na svjetskoj razini u skladu s Minamatskom konvencijom revidirati i **Uredbu o živi**⁶⁶ radi postupnog ukidanja upotrebe zubnog amalgama i zabrane proizvodnje i trgovine određenim brojem proizvoda kojima je dodana živa, uključujući određene svjetiljke. To će se provesti u sinergiji s odgovarajućim instrumentima EU-a, uključujući **Direktivu o ograničenju opasnih tvari**⁶⁷.

Direktivom Seveso III⁶⁸ nastoji se kontrolirati opasnosti od velikih nesreća koje uključuju opasne tvari, zbog čega ona ima **ključnu ulogu u usmjeravanju visokoindustrijaliziranog EU-a prema nultoj stopi onečišćenja od industrijskih nesreća**. U proteklih deset godina, u otprilike 12 000 opasnih objekata obuhvaćenih tom direktivom svake godine u EU-u dogodilo se manje od 30 velikih nesreća, i to sa sve manjim posljedicama. Komisija će nastaviti jačati potporu državama članicama, npr. u procjeni rizika objekata i posljedica nesreća. Time će se upotrijebiti Mehanizam Unije za civilnu zaštitu⁶⁹.

Na međunarodnoj razini EU će nastaviti podržavati rad na najboljim raspoloživim tehnikama u okviru multilateralnih sporazuma o zaštiti okoliša, kao što su **Stockholmska i Minamatska konvencija**, te u okviru **projekta BAT OECD-a**. Aktivno će pridonijeti i reviziji **Kijevskog protokola o registrima ispuštanja i prijenosa onečišćujućih tvari** radi prikupljanja znanja o razinama i kretanjima industrijskih emisija. **Radi daljnjeg rješavanja vanjskog otiska onečišćenja EU-a** Komisija će predložiti ambicioznu reviziju **Uredbe o pošiljkama otpada** s ciljem boljeg praćenja izvoza otpada, osiguravanja njegove održive obrade i **ograničavanja izvoza otpada koji štetno utječe na okoliš i zdravlje** u trećim zemljama. Na primjer, otpadna vozila, koja su opasni otpad i ne mogu se izvoziti u zemlje koje nisu članice OECD-a, obično se označavaju kao rabljeni automobili i izvoze nezakonito⁷⁰. To dovodi do ozbiljnih opasnosti od onečišćenja zbog lošeg upravljanja tim vozilima⁷¹. EU će s ključnim zemljama nastaviti surađivati i u borbi protiv trgovanja otpadom i u olakšavanju suradnje unutar regija i između njih.

⁶⁶ Uredba (EU) 2017/852.

⁶⁷ Direktiva 2011/65/EU.

⁶⁸ Direktiva 2012/18/EU.

⁶⁹ Odluka (EU) 2013/1313. „Pregled rizika od prirodnih katastrofa i katastrofa uzrokovanih ljudskim djelovanjem s kojima se EU može suočiti”, SWD(2020) 330. Službe za hitne slučajeve surađuju u okviru Mehanizma Unije za civilnu zaštitu na sprečavanju, rješavanju i sanaciji onečišćenja od industrijskih i pomorskih nesreća te drugih prirodnih katastrofa i katastrofa uzrokovanih ljudskim djelovanjem.

⁷⁰ EU je najveći izvoznik rabljenih vozila u svijetu, ponajviše u zapadnu Afriku, istočnu Europu, regiju Kavkaza i središnju Aziju. Vidjeti <https://www.unenvironment.org/news-and-stories/press-release/new-un-report-details-environmental-impacts-export-used-vehicles>

⁷¹ Uključujući opasno rukovanje uljem, olovno-kiselinskim baterijama i nekontrolirano spaljivanje plastike/gume.

Vodeća inicijativa br. 4: Olakšavanje odabira u skladu s nultom stopom onečišćenja

Komisija će od 2022. poticati gospodarske subjekte u javnom i privatnom sektoru da preuzmu „obveze za nultu stopu onečišćenja” radi **promicanja najboljih raspoloživih mogućnosti „gotovo nulte stope otpada” i općenito proizvoda i usluga koji dokazano manje onečišćuju za vrijeme svojeg cjelokupnog životnog ciklusa**, s naglaskom na proizvodima i uslugama sa **znakom za okoliš EU-a**, uključujući turističke smještajne objekte i manje toksične kemikalije i materijale⁷². Tako će se ljudima pružiti više ponuda i informacija o čistim mogućnostima.

3. ZAJEDNIČKA TRANSFORMACIJA NA NULTU STOPU ONEČIŠĆENJA

3.1. Osiguravanje strože primjene i provedbe

Prema **drugom Pregledu aktivnosti u području okoliša**⁷³ postojeći nedostaci u provedbi prava EU-a u području okoliša stajali su društvo ukupno oko 55 milijardi EUR godišnje, a 69 % tih troškova bilo je posljedica nedovoljne primjene zakonodavstva o zraku, buci, vodi i industrijskim emisijama/nesrećama⁷⁴.

Komisija će svoje aktivnosti primjene i **provedbe** sve više usmjeravati na osiguravanje stvarne usklađenosti sa svim propisima EU-a o sprečavanju onečišćenja i ostvarenje predviđenih koristi za okoliš i zdravlje. To obuhvaća suradnju s državama članicama radi brzog i točnog prenošenja i promicanja svih dostupnih alata.

Kako bi se **poboljšala usklađenost svih nadležnih nacionalnih tijela** s propisima EU-a o sprečavanju onečišćenja, Komisija će:

- promicati pojačanu suradnju nacionalnih tijela i **europskih mreža agencija za zaštitu okoliša, inspektora, revizora, policije, tužitelja i sudaca** u okviru **Foruma za usklađivanje s propisima o okolišu i upravljanje okolišem**⁷⁵ radi izrade novih zajedničkih mjera u cjelokupnom lancu usklađivanja,
- okupiti tijela za zaštitu okoliša i druga provedbena tijela (npr. tijela zadužena za zakonodavstvo EU-a koje se odnosi na promet, energiju, poljoprivredu, ribarstvo, pomorski nadzor i zaštitu potrošača) radi razmjene najbolje prakse i **osmišljavanja mjera međusektorske usklađenosti s ciljem postizanja nulte stope tolerancije prema onečišćenju na nacionalnoj i prekograničnoj razini**,
- unaprijediti horizontalni pravni okvir jačanjem **Direktive o zaštiti okoliša putem kaznenog prava**⁷⁶,
- do 2023. ocijeniti **svrsishodnost Direktive o odgovornosti za okoliš**⁷⁷, uključujući njezine aspekte koji se odnose na onečišćenje i revidirati je prema potrebi,
- razmotriti izradu **standardiziranih odredaba o osiguravanju usklađenosti** za nove zakonske prijedloge i pratiti razmjernu i odvraćajuću primjenu odredaba o kazni koje su na snazi,
- u svim državama članicama poticati primjenu postojećih **inspekcija i drugih provjera usklađenosti i kaznenih odredbi** te, prema potrebi, procijeniti mogućnosti njihova poboljšanja,

⁷² Prema potrebi, u sinergiji s europskim klimatskim paktom i drugim odgovarajućim inicijativama.

⁷³ COM(2019) 149.

⁷⁴ COWI/EUNOMIA (2019.): *The costs of not implementing EU environmental law* („Troškovi neprimjene prava EU-a u području okoliša”), završno izvješće o studiji.

⁷⁵ COM(2018) 10.

⁷⁶ <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12779-Improving-environmental-protection-through-criminal-law>

⁷⁷ Direktiva 2004/35/EZ.

- promicati upotrebu **vrhunskih tehnologija** radi povećanja nacionalnih kapaciteta za praćenje i provjeru usklađenosti.

Civilno društvo ima važnu ulogu u nadzoru usklađenosti. Komisija će ocijeniti i, prema potrebi, ojačati odredbe o sudjelovanju javnosti i pristupu javnosti pravosuđu u skladu s **Komunikacijom o pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša**⁷⁸. Zviždači su zaštićeni i kad prijavljuju povrede prava EU-a koje se odnose na onečišćenje⁷⁹.

Komisija će posvetiti pozornost i nacionalnim sustavima kako bi se sucima omogućilo da jamče **pravo pojedinaca i nevladinih udruga na djelotvoran pravni lijek** u okviru prava EU-a, a u skladu s revidiranom Aarhuškom uredbom⁸⁰.

Vodeća inicijativa br. 5: Zajednička provedba nulte stope onečišćenja

Komisija će od 2022. okupiti tijela za zaštitu okoliša i druga provedbena tijela (npr. tijela zadužena za zakonodavstvo EU-a koje se odnosi na promet, energiju, poljoprivredu, ribarstvo, pomorski nadzor i zaštitu potrošača) kako bi započela razmjenu najbolje prakse i potaknula države članice na osmišljavanje **mjera međusektorske usklađenosti s ciljem postizanja nulte stope tolerancije prema onečišćenju** na nacionalnoj i prekograničnoj razini. Zbog bolje provedbe zakonodavstva koje se odnosi na onečišćenje, ljudi će u konačnici imati koristi od čistijeg zraka, vode i tla i manje buke.

3.2. Poticanje promjena u društvu radi postizanja nulte stope onečišćenja

Kako bi se postigao cilj nulte stope onečišćenja potrebna su **zajednička djelovanja i zajedničke promjene** jer je onečišćenje posljedica brojnih aktivnosti u većini gospodarskih sektora, reguliraju ga međunarodna, europska, nacionalna, regionalna i lokalna tijela te u konačnici utječe na sve ljude i okoliš u cijelom svijetu. **Svatko ima određenu ulogu.**

Za **poduzetnike i vlade** cilj nulte stope onečišćenja pruža važnu priliku za inovacije ulaganjem u čiste tehnologije, proizvode i usluge. **Privatna ulaganja** ključna su poluga. U svijetu je 2019. izdano 51 % više zelenih obveznica u usporedbi s 2018. (u ukupnoj vrijednosti od 257,7 milijardi USD), uglavnom zbog povećane primjene unutar EU-a⁸¹. Provedba ekoloških kriterija (zaštita voda, sprečavanje i kontrola onečišćenja, kružno gospodarstvo i bioraznolikost) u skladu s **Uredbom o taksonomiji održivosti**⁸² bit će važna prilika za pružanje potpore tom ohrabrujućem trendu. Kako bi se poduzećima i vladama pomoglo da izmjere ekonomsku uspješnost svojih poslovnih modela i projekata uzimajući u obzir stvarnu vrijednost prirode, Komisija će nastaviti podupirati **standardizirane prakse računovodstva prirodnog kapitala** i strože izvješćivanje o okolišu, kako je navedeno u prijedlogu **Direktive o korporativnom izvješćivanju o održivosti**⁸³, i, prema potrebi, promicati sprečavanje onečišćenja u okviru provjere održivosti velikih projekata koji se financiraju iz fonda InvestEU. Time bi se osiguralo da aspekti koji se odnose na zrak, vodu i tlo budu na primjeren način obuhvaćeni u razvoju

⁷⁸ COM(2020) 643.

⁷⁹ Direktiva (EU) 2019/1937.

⁸⁰ COM(2020) 642.

⁸¹ Sredstva se za sada pretežito koriste za energetiku, građevinarstvo i promet (više od 80 %); udio vode iznosi 9 %, dok otpad i uporaba zemljišta zajedno čine oko 6 %. Izvor: GU ENV, interna analiza zadnji put ažurirana u srpnju 2020., na temelju inicijative za klimatske obveznice: *2019 Green Bond Market Summary* (Sažetak o tržištima zelenih obveznica 2019.).

⁸² Uredba (EU) 2020/852.

⁸³ COM(2021) 189.

standardiziranih praksi u gospodarstvu, projektima, proizvodima i vlasti te da ih se promiče u javno-privatnim partnerstvima⁸⁴.

EU će na međunarodnoj razini nastaviti promicati plan zelenog financiranja kako bi mobilizirao privatni kapital za okolišno održiva ulaganja koja podupiru ciljeve nulte stope onečišćenja, među ostalim u okviru **Međunarodne platforme za održivo financiranje**. Surađivat će s državama članicama, **Europskom investicijskom bankom i drugim relevantnim međunarodnim financijskim institucijama** kako bi mobilizirao instrumente kao što je Europski fond za održivi razvoj plus radi daljnjeg razvoja i povećanja ulaganja u sprečavanje onečišćenja⁸⁵. Komisija će od 2022. osiguravati da, prigodom **dodjeljivanja nagrada poduzetnicima** (npr. u okviru Europske poslovne nagrade za okoliš), njihova nastojanja za postizanje nulte stope onečišćenja budu na odgovarajući način priznata i predstavljena javnosti. Time će se pomoći poduzećima predvodnicima da učvrste svoj tržišni položaj te istovremeno naglasiti njihova uspješnost u sprečavanju onečišćenja budućim klijentima.

Bit će potrebno i **javno financiranje**, zajedno s privatnim ulaganjima, s obzirom na to da će ostvarivanje dogovorenih ciljeva zaštite okoliša zahtijevati godišnje ulaganje dodatnih 100–150 milijardi EUR na razini EU-a do 2030., od čega će znatan dio činiti ulaganja u sprečavanje i kontrolu onečišćenja⁸⁶. U okviru predstojeće revizije europskog okvira gospodarskog upravljanja razmotrit će se zelena javna ulaganja u kontekstu kvalitete javnog financiranja. **Višegodišnjim financijskim okvirom za razdoblje 2021.–2027.** i instrumentom **NextGenerationEU** osigurat će se i financijska potpora smanjenju i kontroli onečišćenja putem kohezijske politike, nacionalnih planova u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost te drugih odgovarajućih nacionalnih strategija, kao što su nacionalni strateški planovi u okviru zajedničke poljoprivredne politike, koji mogu potaknuti provedbu korisnih poljoprivrednih praksi. Komisija će nastaviti surađivati s državama članicama radi daljnjeg razvoja i unapređenja **nacionalnih savjetodavnih usluga za poljoprivrednike** kako bi se izgradili kapaciteti za manje onečišćujuće prakse, osobito s ciljem smanjenja emisija amonijaka i nitrata. **Nacionalni planovi za oporavak i otpornost** služe za rješavanje problema i ostvarivanje koristi od zelene i digitalne tranzicije, a mogu obuhvatiti sprečavanje i smanjenje onečišćenja, osobito onih utvrđenih u preporukama za pojedinu zemlju. Komisija će u skladu s Uredbom o Mehanizmu za oporavak i otpornost procijeniti te planove, među ostalim s obzirom na ciljeve usporedne digitalne i zelene tranzicije. Sredstvima iz kohezijske politike znatno će se pridonijeti postizanju cilja nulte stope onečišćenja ulaganjima, između ostalog, u energetska učinkovitost, obnovljivu energiju, pročišćavanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom, mjere za poboljšanje kvalitete zraka, održiv gradski prijevoz i zelenu infrastrukturu. Time će se pružiti potpora djelovanju na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Komisija je spremna podržati države članice i **instrumentom za tehničku potporu** kako bi pružila tehničku potporu reformama u državama članicama EU-a koje se odnose na onečišćenje, a koje se mogu financirati nacionalnim sredstvima ili sredstvima EU-a. Komisija razvija i dugoročnu viziju za ruralna područja, u okviru koje se konkretnim mjerama nastoji pridonijeti smanjenju emisija.

Iz programa Obzor Europa pružit će se potpora **ciljanim istraživanjima i inovacijama relevantnima za postizanje cilja nulte stope onečišćenja** kao jednom od prioriteta tog programa. Glavne strateške inicijative su misije⁸⁷ i partnerstva⁸⁸ kao što su predložene misije za

⁸⁴ Mjere će se kombinirati s mjerama računovodstva prirodnog kapitala najavljenima u europskom zelenom planu.

⁸⁵ Osobito na temelju uspješnih iskustava u sklopu Platforme za ulaganja u susjedstvo, Okvira za ulaganje u zapadni Balkan, Investicijskog programa za žarišta na Sredozemlju, Partnerstva Sjeverne dimenzije za zaštitu okoliša ili Inicijative za čiste oceane.

⁸⁶ COM(2020) 21, SWD(2020) 98.

⁸⁷ https://ec.europa.eu/info/horizon-europe/missions-horizon-europe_hr

⁸⁸ https://ec.europa.eu/info/horizon-europe/european-partnerships-horizon-europe_hr

„zdrave oceane, mora, obalne i unutarnje vode”⁸⁹ i „zdravlje tla i hranu”⁹⁰ i misija za „klimatski neutralne i pametne gradove” te partnerstva za rizike od kemikalija, preobrazbu europske procesne industrije („Procesi za planet”), sigurnost vode na planetu („Voda za sve”), za „vodni promet s nultom stopom emisija” (ZEWT) ili „prema cestovnom prometu s nultom stopom emisija” (2ZERO). Povrh toga, u okviru programa Obzor Europa nastaviti će se pružati potpora istraživanjima o onečišćujućim tvarima i vrstama onečišćenja koje izazivaju sve veću zabrinutost, kao što je **svjetlosno onečišćenje** i njegov utjecaj na bioraznolikost ili onečišćenje **nanočesticama**.

Iz **digitalnih rješenja za smanjenje onečišćenja**, koja često pridonose i drugim ciljevima zelenog plana⁹¹, proizlazi sve veći inovacijski potencijal. Ta rješenja mogu ubrzati prelazak na nultu stopu onečišćenja, ali zahtijevaju pravodobne odluke kako bi se na najbolji način iskoristile postojeće mogućnosti, a pritom smanjili rizici. Na primjer, izradom ciljanih **digitalnih alata kako bi se poljoprivrednicima pomoglo da smanje svoj ekološki otisak** zahvaljujući lako predočivim zahtjevima u skladu s propisima EU-a mogli bi se znatno smanjiti učinci nekih njihovih aktivnosti. Općenito govoreći, kako bi se poboljšala dostupnost podataka iz javnog i privatnog sektora i pomoglo poduzetnicima, oblikovateljima politika, istraživačima i građanima da bolje razumiju problem onečišćenja i o njemu steknu bolju predodžbu, **podaci važni za postizanje cilja nulte stope onečišćenja**⁹² otvoreno će se razmjenjivati u prostoru za podatke u okviru zelenog plana⁹³. **Program za promatranje Zemlje Copernicus** bit će važan element EU-ove inicijative Odredište Zemlja te će pružati velike količine podataka i informacija o promatranju i praćenju Zemlje. Komisija je najavila i inicijativu „**Zeleni podaci za sve**”⁹⁴ kako bi modernizirala, aktivno prosljeđivala i dijelila javne podatke i podatke u privatnom vlasništvu u korist ciljeva zelenog plana na temelju napretka ostvarenog u okviru Direktive INSPIRE⁹⁵ i uključujući Direktivu o javnom pristupu informacijama o okolišu⁹⁶. Nadalje, u okviru pametnih gradova i zajednica predviđenih programom Digitalna Europa, na primjer, Komisija će investirati u pokusno uvođenje i provedbu digitalnih rješenja za nultu stopu onečišćenja kao i u razvoj **lokalnih digitalnih blizanaca** – virtualnih modela gradova – što će gradovima pomoći da se uhvate u koštac sa složenim problemima u području okoliša i planiranja⁹⁷.

Komisija će uz nastojanja u okviru europskog klimatskog pakta⁹⁸ ponuditi nove mogućnosti učenja o onečišćenju i djelovanja. Izraditi će se posebni informativni materijali i aplikacije, počevši od **aplikacije Indeks kvalitete zraka**⁹⁹, kojima će se olakšati pristup raspoloživim

⁸⁹ Primjerice, misija za oceane bavit će se plastičnim otpadom, mikroplastikom, kemikalijama, hranjivim tvarima, podvodnom bukom.

⁹⁰ Primjerice, ta će se misija baviti onečišćenjem tla u ruralnim i urbanim područjima, sanacijom onečišćenih lokacija te će promicati široku primjenu praksi za smanjenje uporabe pesticida i hranjivih tvari.

⁹¹ SWD(2021) 141; Valja napomenuti da su, na primjer, u okviru programa Copernicus već dostupni podaci i informacije o kvaliteti zraka, slatkim vodama, morima i tlu.

⁹² Na temelju već postojećih platformi i inicijativa, kao što su Europska mreža nadgledanja i prikupljanja podataka o moru (EMODnet), Informacijska platforma za praćenje kemikalija (IPCheM) te usluga *in situ* kontrolne ploče i pomorskog nadzora u okviru programa Copernicus.

⁹³ COM(2020) 66

⁹⁴ Kako je navedeno u europskoj strategiji za podatke, vidjeti portal „Iznesite svoje mišljenje”.

⁹⁵ Direktiva 2007/2/EZ.

⁹⁶ Direktiva 2003/4/EZ.

⁹⁷ Vidjeti SWD(2021) 141.

⁹⁸ COM(2020) 788, npr. „u interaktivnim internetskim dijalozima s građanima sudionici će biti pozvani da iznesu svoj stav kad je riječ o tome što Europa s nultom stopom emisija i bez zagađenja znači za njihovu zajednicu i svakodnevicu”.

⁹⁹ Primjenom ažuriranih službenih podataka o kvaliteti zraka, nadopunjenih prema potrebi modeliranim podacima o kvaliteti zraka iz usluge praćenja stanja atmosfere programa Copernicus (CAMS).

usporedivim podacima na razini EU-a u stvarnom vremenu, i **kalkulator potrošačkog otiska**¹⁰⁰, koji će ljudima omogućiti da izračunaju svoj potrošački otisak. Posebne komunikacijske aktivnosti s partnerskim organizacijama o nultoj stopi onečišćenja obuhvatit će edukativne materijale, promicanje posebnih aktivnosti za širu javnost u pogledu nulte stope onečišćenja, učenike i studente te ranjive skupine.

Jasno je da za transformaciju na nultu stopu onečišćenja nisu potrebna samo financijska sredstva i tehnologije nego i kvalificirani ljudi koji će najbolje iskoristiti oboje, a to ne vrijedi samo za digitalne vještine. Komisija će provesti **program vještina**¹⁰¹, među ostalim podupiranjem razvoja **skupa temeljnih zelenih vještina za tržište rada** kako bi usmjerila osposobljavanje u cijelom gospodarstvu prema stvaranju generacije klimatski, ekološki i zdravstveno osviještenih stručnjaka i zelenih gospodarskih subjekata. Osim toga, Komisija će osigurati široku primjenu prilagođenih **EU-ovih modula osposobljavanja za zdravstvene i druge zaposlenike u sektoru socijalne skrbi** kako bi se poboljšala njihova sposobnost postupanja s rizicima za okoliš. Istodobno će na razini EU-a osigurati i široku primjenu redovito ažurirane najbolje prakse kako bi se postigao konkretan napredak u utvrđivanju i smanjivanju izloženosti ranjivih skupina rizicima povezanim s okolišem.

Kako bi omogućila da zelena tranzicija i održivost postanu dijelom obrazovnog programa, krajem 2021. Komisija će predložiti preporuku Vijeća za **obrazovanje o održivosti okoliša i europski okvir kompetencija za klimatske promjene i održivi razvoj**. Pokrenuta u prosincu 2020., **koalicija „Obrazovanje za klimu”** poduprijet će inovativna rješenja među nastavnicima i učenicima, uključujući ona za razvoj zelenih vještina. **Programom Erasmus+** ojačat će se zelena dimenzija obrazovanja i osposobljavanja te povećati broj mogućnosti za mobilnost u zelenim, budućnosti okrenutim područjima istraživanja kao što su urbanističko planiranje, održivost i inovacije te znanost, tehnologija, inženjerstvo i matematika (STEM).

Gradovi i regije prednjače u provedbi zakona, politika i programa koji se odnose na onečišćenje. Mnogi gradovi već poduzimaju pojačane mjere, a predvodnici su uključeni u mreže **zelenih prijestolnica Europe** i gradova dobitnika nagrade **Zeleni list**. Ipak, mnogi gradovi još uvijek ne uspijevaju pronaći odgovarajuća rješenja za onečišćenje. Na primjer, standardi kvalitete zraka EU-a još uvijek se krše u više od 100 gradova EU-a. Komisija će nastaviti poticati, motivirati i surađivati s gradovima u okviru nedavnog **Sporazuma za zelene gradove**, osobito kako bi se mogli obvezati da će pojačati lokalno djelovanje u vezi sa zrakom, bukom, vodom, prirodom i bioraznolikosti, kružnim gospodarstvom i otpadom¹⁰². Predloženom **misijom za gradove** u okviru programa Obzor Europa, međusektorskim pristupom utemeljenim na potražnji i usklađenim s ciljem nulte stope onečišćenja, 100 gradova dobit će potporu u prelasku na klimatsku neutralnost do 2030. kako bi se druge europske gradove potaknulo da postanu klimatski neutralni do 2050. i znatno pridonesu smanjenju urbanog onečišćenja.

¹⁰⁰ Plan je da se alat stavi na raspolaganje do drugog tromjesečja 2021. na <https://eplca.jrc.ec.europa.eu/ConsumerFootprint.html>

¹⁰¹ COM(2020) 274.

¹⁰² https://ec.europa.eu/environment/topics/urban-environment/green-city-accord_hr

Vodeća inicijativa br. 6: Predstavljanje rješenja za postizanje nulte stope onečišćenja za zgrade

Komisija će od 2022. na temelju strategije vala obnove i inicijative novog europskog Bauhauusa pokazivati **kako građevinski projekti i upotreba lokalnih digitalnih blizanaca mogu pridonijeti i ciljevima nulte stope onečišćenja** primjenom načela „lijepo, održivo, zajedno”. Ti će rezultati pridonijeti i provedbi Direktive o energetske učinkovitosti, uz poboljšane uvjete stanovanja i manje onečišćenja iz zgrada, u zgradama i oko njih, kao i uštedi sredstava.

Vodeća inicijativa br. 7: Živi laboratoriji za zelena digitalna rješenja i pametnu nultu stopu onečišćenja

Komisija će 2021. s partnerima pokrenuti „žive laboratorije”¹⁰³ za zelena digitalna rješenja i pametnu nultu stopu onečišćenja kako bi u suradnji s regionalnim i lokalnim tijelima (na primjer, putem zajednice Living.in.eu) i drugim dionicima pomogla **izraditi lokalne mjere za zelenu i digitalnu transformaciju**¹⁰⁴ koje pridonose Europskoj digitalnoj zelenoj koaliciji¹⁰⁵ i europskom klimatskom paktu. Do 2023. članovi živih laboratorija izradit će preporuke o upotrebi digitalnih rješenja prihvatljivoj za klimu i okoliš kako bi se ubrzala nastojanja za postizanje nulte stope onečišćenja, s posebnim naglaskom na sudjelovanju građana.

3.3. Promicanje promjena na svjetskoj razini za postizanje nulte stope onečišćenja

Onečišćenje se ne zaustavlja na granicama. EU će tako promicati cilj nulte stope onečišćenja za netoksičan okoliš u svojem vanjskom djelovanju, među ostalim u diplomaciji i ulaganjima u okviru zelenog plana, osiguravajući stručno znanje i financijska sredstva kako bi ojačao međunarodna partnerstva i djelovanje u trećim zemljama i suradnju s njima.

U skladu s najnovijim strategijama politike i regionalnim strategijama¹⁰⁶, EU će blisko surađivati **s državama partnerima u postupku proširenja i našim najbližim južnim i istočnim susjedima**, kao i s partnerima iz Ujedinjene Kraljevine i EFTA-e, u rješavanju problema onečišćenja, među ostalim radi ratifikacije i učinkovite provedbe odgovarajućih multilateralnih sporazuma o onečišćenju. Bit će važna i suradnja s nordijskim zemljama koje nisu članice EU-a, SAD-om, Kanadom i Rusijom, uključujući daljnju suradnju u odgovarajućim međunarodnim forumima, radi bolje zaštite osjetljivog okoliša u regiji Arktika od štete povezane s onečišćenjem. EU će posebno poticati **međunarodnu suradnju u području politika koje se odnose na crni ugljik**¹⁰⁷ kako bi se smanjili utjecaji klimatskih promjena i poboljšala kvaliteta zraka.

EU će surađivati i s **glavnim međunarodnim partnerima**, osobito sa skupinom G20 i njezinom širokom mrežom bilateralnih trgovinskih sporazuma, na promicanju globalnog plana za postizanje nulte stope onečišćenja, s naglaskom na zdravstvenoj zaštiti i sprečavanju onečišćenja, i raditi na stvaranju tržišnih mogućnosti za zelene tehnologije, proizvode, usluge i

¹⁰³ Na temelju iskustava u EU-u (npr. Europska mreža živih laboratorija) ili na razini država članica (npr. njemački Program digitalne politike za okoliš); živim laboratorijima nastoji se objediniti procese istraživanja i inovacija u stvarnim zajednicama i stvarnom životnom okruženju. Oni djeluju kao posrednici među građanima, istraživačkim organizacijama, poduzećima, gradovima i regijama u zajedničkom stvaranju vrijednosti, brzoj izradi prototipova i provjeri valjanosti radi povećanja inovacija i poduzeća.

¹⁰⁴ Vidjeti zaključke Vijeća za okoliš 2020.: „Digitalizacija u korist okoliša”.

¹⁰⁵ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/companies-take-action-support-green-and-digital-transformation-eu>

¹⁰⁶ Vidjeti COM(2020) 641, SWD(2020) 223, JOIN(2020) 7, JOIN(2021) 2.

¹⁰⁷ Crni ugljik, koji se uobičajeno naziva čađa, sitna je čestica nastala nepotpunim izgaranjem fosilnih goriva, mješavina goriva, sintetičkih goriva i biomase.

ulaganja. Promicati će i cilj nulte stope onečišćenja u okviru politika razvoja i ulaganja, ocjenjivati utjecaje povezane s onečišćenjem u okviru inicijativa trgovinske politike i sporazuma o slobodnoj trgovini te jačati primjenu i provedbu poglavlja koja se odnose na trgovinu i održivi razvoj.

Na **multilateralnoj razini** EU će:

- nastaviti podupirati međunarodna nastojanja za postizanje nulte stope onečišćenja i provedbu načela „onečišćivač plaća”¹⁰⁸ u skladu s ciljevima održivog razvoja i na temelju rezolucija Skupštine Ujedinjenih naroda za okoliš¹⁰⁹, osobito provedbenog plana „Prema planetu bez onečišćenja”¹¹⁰ i Misije za inovacije¹¹¹,
- nastaviti predvoditi rad na ambicioznom međunarodnom okviru za razdoblje nakon 2020. za dobro gospodarenje kemikalijama i otpadom,
- pojačati djelovanje u okviru Baselske, Rotterdamske, Stockholmske i Minamatske konvencije u pogledu otpadne električne i elektroničke opreme, opasnih kemikalija, postojećih organskih onečišćujućih tvari i žive,
- promicati globalni sporazum o plastici¹¹².

EU će nastojati osigurati i učinkovito rješavanje problema onečišćenja u sklopu ambicioznoga **globalnog okvira za bioraznolikost nakon 2020.** na 15. Konferenciji stranaka Konvencije o biološkoj raznolikosti.

Komisija će poticati partnerske zemlje da unaprijede svoje političke i regulatorne okvire i donesu **odgovarajuće poticaje za smanjenje onečišćenja**, posebice primjenom zelenog proračuna i poreza za zaštitu okoliša¹¹³. Nadalje, u okviru predstojeće inicijative o održivom korporativnom upravljanju u svim gospodarskim lancima vrijednosti uvest će se **obveze postupanja s dužnom pažnjom**, uključujući obveze povezane s učincima poslovnih aktivnosti na okoliš.

Komisija će ubrzati uključivanje cilja nulte stope onečišćenja u programe vanjskog djelovanja EU-a kojima se podupiru prelazak na niske razine emisija i kružno gospodarstvo, održivi urbani razvoj, rješenja zasnovana na čistoj energiji i čistom kuhanju, vodoopskrba i odvodnja, klimatsko i okolišno djelovanje, zdravlje, održiva mobilnost i poljoprivreda. Komisija će isto tako pojačati suradnju s međunarodnim partnerima kako bi se zajamčila sigurnost potrošačkih proizvoda koji se izvoze na tržišta EU-a na internetu i izvan interneta.

Razmotrit će načine uključivanja **snažnijeg plana za zdravlje i onečišćenje na međunarodnoj razini**, među ostalim posvećujući veću pozornost okolišnim odrednicama nezaraznih bolesti u zdravstvenim programima koje financira EU. Nadalje, Komisija će surađivati s organizacijama iz inicijative „Tripartite Plus” (WHO, FAO, OIE, UNEP) kako bi se postigao novi globalni i djelotvorni konsenzus o onečišćenju okoliša u okviru akcijskog plana „Jedno zdravlje”.

Komisija će podupirati **globalno djelovanje povezano s izvozom otpadnih vozila** i rabljenih vozila te poticati donošenje strožih pravila o uvozu vozila koja najviše onečišćuju, osobito u Africi. U skladu s međunarodnim obvezama EU-a predložiti će i nova pravila o izvozu otpadnih

¹⁰⁸ COM(2020) 313.

¹⁰⁹ Rezolucije, npr. o onečišćenju zraka, vode i tla; kemikalijama i otpadu; morskom otpadu; plastičnim proizvodima za jednokratnu uporabu.

¹¹⁰ <https://www.unenvironment.org/ietc/resources/publication/towards-pollution-free-planet>

¹¹¹ <http://mission-innovation.net/>

¹¹² Usp. COM(2020) 98.

¹¹³ U mnogim zemljama u razvoju povećanjem prihoda od poreza na onečišćenje može se smanjiti državna ovisnost o pomoći i financiranju duga te pridonijeti mobilizaciji domaćih sredstava za javne usluge. Budući da je poreze u području zaštite okoliša teže izbjeći od, na primjer, poreza na dobit ili poreza na osobni dohodak, oni isto tako mogu ojačati odgovornost države, poboljšati porezni moral i pospješiti fiskalno upravljanje, vidjeti <https://www.oecd.org/environment/tools-evaluation/environmentaltaxation.htm>

vozila, prije svega kako bi se rabljene automobile bolje razlikovalo od otpadnih vozila i kako bi se istražila mogućnost povezivanja izvoza rabljenih vozila s ispunjavanjem zahtjeva EU-a, npr. o tehničkoj ispravnosti i emisijama.

Otpadna električna i elektronička oprema i otpadne baterije spadaju u najbrže rastuće tokove otpada, osobito u zemljama u razvoju. Komisija će podupirati inicijative, posebice u okviru Baselske konvencije, kako bi se bolje pratila međunarodna trgovina tim tokovima otpada i njima bolje upravljalo. Šira uporaba automobila, solarne energije i informacijsko-komunikacijskih tehnologija proširila je i uporabu **olovno-kiselinskih baterija** u zemljama u razvoju. Njihovim često neformalnim recikliranjem ljudi se izlažu štetnom onečišćenju olovom, što najviše utječe na djecu i njihov razvoj. Komisija će razmotriti pokretanje **globalne inicijative** s međunarodnim partnerima kako bi se zaustavilo neformalno recikliranje rabljenih olovno-kiselinskih baterija.

Vodeća inicijativa br. 8: Smanjivanje vanjskog otiska onečišćenja EU-a

Komisija će od 2021. promicati globalnu nultu stopu onečišćenja u svim odgovarajućim međunarodnim forumima i surađivati s državama članicama i dionicima EU-a kako bi se znatno smanjio vanjski otisak onečišćenja EU-a, osobito predlaganjem, u skladu s međunarodnim obvezama EU-a, **ograničenja izvoza određenih proizvoda koji više nisu dopuštena na tržištu EU-a i vrsta otpada** koje imaju štetan učinak na okoliš u trećim zemljama. Time će se u konačnici smanjiti EU-ov globalni otisak onečišćenja, što će biti na korist zdravlja i okoliša građana trećih zemalja.

3.4. Praćenje napretka, predviđanje kretanja i promicanje nulte stope onečišćenja

Radi integracije praćenja različitih vrsta onečišćenja i procjene njihovih učinaka na zdravlje, okoliš, gospodarstvo i društvo Komisija će u partnerstvu s odgovarajućim agencijama EU-a¹¹⁴ izraditi integrirani okvir „**Praćenje i izgledi za postizanje nulte stope onečišćenja**”¹¹⁵ u sklopu šireg praćenja Osmog programa djelovanja za okoliš. Bit će potrebno uzeti u obzir rezultate relevantnih inovativnih istraživanja, među ostalim o biomonitoringu ljudi¹¹⁶, ekspozomu¹¹⁷, zdravlju tla¹¹⁸ i oprašivačima¹¹⁹, kako bi se osiguralo dugoročno prikupljanje podataka i pridonijelo izgledima za budućnost. Kao nadopunu okviru „Praćenje i izgledi za postizanje nulte stope onečišćenja”, s naglaskom na zdravstvenim učincima, EEA će izraditi „**Europski atlas okoliša i zdravlja**”, koji se kasnije može uključiti u „Europski opservatorij za klimu i zdravlje”¹²⁰.

Okvir „Praćenje i izgledi za postizanje nulte stope onečišćenja”

Integriranim praćenjem onečišćenja znatno će se pridonijeti boljem upravljanju u postizanju nulte stope onečišćenja, čime će se omogućiti novi uvidi u ukupne razine i učinke onečišćenja i pratiti ide li provedba politika u smjeru postizanja dogovorenih ciljeva na razini EU-a i nacionalnoj razini, što će se provoditi i u okviru pregleda aktivnosti u području okoliša i praćenja Osmog programa djelovanja za okoliš. U izvješću o **izgledima za postizanje nulte stope onečišćenja** analizirat će se sinergije i kompromisi različitih politika EU-a i pomoći pretočiti „rana upozorenja” u preporuke o onečišćujućim tvarima koje izazivaju sve veću

¹¹⁴ Osobito Europska agencija za okoliš (EEA), Europska agencija za kemikalije (ECHA), Europska agencija za sigurnost hrane (EFSA) i Europska agencija za pomorsku sigurnost (EMSA).

¹¹⁵ SWD(2021) 140.

¹¹⁶ <https://www.hbm4eu.eu/>

¹¹⁷ <https://www.humanexposome.eu/>

¹¹⁸ Istraživanje o uporabi zemljišta i pokrovu zemljišta.

¹¹⁹ Košnica informacija o oprašivačima EU-a u okviru inicijative EU-a o oprašivačima, COM(2018) 395.

¹²⁰ <https://climate-adapt.eea.europa.eu/observatory>

zabrinutost, i to na temelju nalaza najnovijih istraživanja (npr. o ultrasitnim česticama i svjetlosnom onečišćenju). Prvo izvješće o praćenju i izgledima za postizanje nulte stope onečišćenja planirano je za 2022.

Na temelju praćenja i izgleda, Komisija će u suradnji s Odborom regija uspostaviti **novu dioničku platformu za nultu stopu onečišćenja** kako bi okupila dionike i stručnjake iz različitih područja politike (npr. zdravstva, poljoprivrede, istraživanja i inovacija, prometa, digitalizacije i zaštite okoliša) radi promicanja plana za nultu stopu onečišćenja, stvaranja osjećaja suodgovornosti, promicanja suradnje i poticanja integriranih rješenja i mjera kako bi se maksimalno povećale sinergije s nastojanjima povezanim s dekarbonizacijom i oporavkom nakon pandemije bolesti COVID-19.

Razvijat će i razmjenjivati dobre prakse o međusektorskim temama kao što su financiranje inovacija i radnih mjesta za postizanje nulte stope onečišćenja, poticanje održive proizvodnje i potrošnje te stvaranje tematskih centara kao što su centar zelenih digitalnih rješenja, centar tehnologija za čist zrak i centar za onečišćenje tla. U okviru dioničke platforme za nultu stopu onečišćenja uspostaviti će se sinergija s drugim relevantnim inicijativama kao što je europski klimatski pakt. Tim će se redovitim i interaktivnim dijalogom i suradnjom s državama članicama, poslovnim subjektima, nevladinim organizacijama, akademskom zajednicom i drugim dionicima pomoći i u izradi drugog izvješća o praćenju i izgledima za nultu stopu onečišćenja do 2024.

Vodeća inicijativa br. 9: Jačanje centara znanja EU-a važnih za postizanje nulte stope onečišćenja

Komisija će od 2021. jačati uloge Europske agencije za okoliš (EEA)¹²¹ i Zajedničkog istraživačkog centra (JRC)¹²² kao **centara znanja i izvrsnosti** EU-a za praćenje i izgleda za postizanje nulte stope onečišćenja te okupiti relevantne dionike u dioničku platformu za nultu stopu onečišćenja radi razmjene najboljih raspoloživih podataka i **informiranja javnosti, osobito putem buduće aplikacije Indeks kvalitete zraka**.

4. ZAKLJUČCI

Ovaj akcijski plan dio je odluke EU-a da do 2050. postigne klimatsku neutralnost i potrebe za prelaskom na model čistoga i kruznoga gospodarstva utemeljenog na obnovljenim i zdravim prirodnim ekosustavima, zaustavljanjem daljnjeg gubitka bioraznolikosti i zdravim, netoksičnim okolišem za sve građane. U ovom akcijskom planu predstavlja se vizija svijeta bez onečišćenja, a sva trenutačna i planirana nastojanja u objedinjuju se integriranu strategiju čiji je prioritet sprečavanje onečišćenja. Budući da su mnogi oblici djelovanja u tijeku ili su tek počeli davati rezultate, Komisija će do 2025. analizirati napredak u provedbi ovog akcijskog plana na temelju drugog izvješća „Praćenje i izgledi za postizanje nulte stope onečišćenja”. Komisija će utvrditi je li potrebno usmjeriti se na neka nova pitanja i preispitati utvrđene ciljeve, vodeće inicijative i mjere kako bi u ovom desetljeću EU krenuo putem nulte stope onečišćenja kao ključne sastavnice ciljeva europskog zelenog plana.

¹²¹ U bliskoj suradnji s Europskom agencijom za kemikalije (ECHA), Europskom agencijom za pomorsku sigurnost (EMSA), Europskom agencijom za sigurnost hrane (EFSA) i drugim relevantnim agencijama.

¹²² U bliskoj suradnji s drugim službama Komisije, osobito s Eurostatom.